Hengitysliitto 12.5.2026

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2031 (VNS 3/2026 vp)

Hengitysliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. Ymmärrämme tarpeen tasapainottaa julkista taloutta. Kiinnitämme kuitenkin kriittistä huomiota painopisteeseen, jossa nopeiden menoleikkauksien vaikutukset osuvat samoihin väestöryhmiin. Yhteenvetona toteamme, että talouden tasapainottamisen tulee tapahtua vaikutusarvioihin perustuvasti ja eriarvoisuutta hillitsevästi siten, ettei sopeutuksen rasitus kasaudu samoihin väestöryhmiin eikä toimilla lisätä terveyshaittoja. Sairauksien ehkäiseminen ja pitkäaikaissairauksien sairastavuuden määrän sekä hoidon laadun seuranta ja vaikuttavuuden arviointi ovat keskeisiä ja liian vähän käytettyjä keinoja vahvistaa julkisen talouden kestävyyttä.

Yleiset huomiot

Julkisen talouden suunnitelmassa tulee varmistaa, että sen toimet vahvistavat ennaltaehkäisyä ja ihmisten työ- ja toimintakyvyn tukea. Hyvinvointialueiden rahoitusta tulee suunnata ehkäiseviin toimiin ja samalla varmistaa, ettei eriarvoisuus lisäänny ihmisten välillä eikä alueellisesti. Kannatamme hoidon jatkuvuuden kehittämistä, erityisesti sellaisilla malleilla, jotka tukevat potilaan osallisuutta ja moniammatillista otetta.

Perusterveydenhuoltoa on vahvistettava sen sijaan, että luodaan väliaikaisia keinoja, jotka hyödyttävät paljon yksityisiä palveluja käyttäviä henkilöitä (kuten yli 65-vuotiaiden valinnanvapauskokeilu). Emme näe pistemäisten kokeilujen tuovan suurta taloudellista hyötyä, varsinkin jos ne keskittyvät alueille, joilla palveluja on jo saavutettavasti tarjolla.

Hengityssairaudet ovat pitkäaikaissairauksia, joissa hoito on useimmiten moniammatillista ja perustuu säännölliseen seurantaan. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin tulee tukea sairauksien ennalta ehkäisyä, hoidon jatkuvuutta ja säännöllistä seurantaa, ei ainoastaan akuuttien tilanteiden hoitoa. Julkisen talouden kestävyys ja väestön terveys eivät ole toisiaan poissulkevia tavoitteita.

Noin joka viidennellä suomalaisella on ajoittaisia hengityshäiriöitä tai diagnosoitu hengityssairaus. Hengityssairaudet, yleisimpinä astma, uniapnea ja keuhkoahtaumatauti, koskettavat suurta osaa väestöstä ja muodostavat merkittävän osan terveydenhuollon kustannuksista.

Hengityssairauksien hyvä hoitotasapaino on ratkaisevaa paitsi ihmisten elämänlaadulle myös julkisen talouden kestävyyden kannalta. Nyt sopeutustoimet uhkaavat kasautua pitkäaikaissairauksia sairastaville, joille toistuvat vastaanottokäynnit, lääkityksen jatkuvuus ja seuranta ovat välttämättömiä.

Julkisen talouden suunnitelmaan on liitettävä laajemmat vaikutusten arvioinnit, joissa tarkastellaan päätösten vaikutuksia ihmisten toimintakykyyn ja sairastavuuteen, sekä erityisesti pitkäaikaissairautta sairastavien arkeen, toimeentuloon sekä hoidon toteutumiseen.

Hengitysliitto ry Puhelin 020 757 5000 Y-tunnus: 0201472-1
Oltermannintie 8, 00621 Helsinki www.hengitysliitto.fi

Hengitysliitto 12.5.2026

Ennalta ehkäisevien ja terveyttä edistävien toimien painotus vähäistä

Suomalaisten fyysinen ja psyykkinen kunto sekä työ- ja toimintakyky ovat heikentyneet. Hengitysterveyden näkökulmasta selonteon keskeinen puute on ennaltaehkäisevien ja terveyttä edistävien toimien vähäinen painotus. Tarvitaan toimia, jotka vähentävät merkittävästi sairastavuutta. Jo nykyisellään liian vähäisen fyysisen aktiivisuuden kustannukset ovat yli 3 miljardia ja hoitamattoman lihavuuden lähes 3 miljardia euroa vuodessa terveydenhuollon suorissa kustannuksissa sekä menetetyissä työpanoksissa. Liikkumattomuuden ja lisääntyvän lihavuuden aiheuttama sairastavuus tulee yhdessä väestön ikääntymisen kanssa aiheuttamaan merkittävän kustannusten nousun.

Terveysvaikutukset on huomioitava jokaisella politiikkasektorilla. Lisäsäästö avustuksista yhdistyksille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen uhkaa myös näivettää ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia.

Sairauksien ennaltaehkäisy tarkoittaa muun muassa toimia nikotiinituotteiden käytön vähentämiseksi ja vieroituksen tukea, sairastuneiden omahoidon tuen vahvistamista sekä monihyötyisiä päätöksiä kuten ympäristöterveyden edistämistä perinteisen terveyden edistämisen rinnalla. Esimerkiksi ainoastaan ilmansaasteet aiheuttavat Suomessa 500.000 menetettyä työpäivää vuodessa.

Hengitysliitto kiittää tupakka- ja alkoholiveron nostosta, ja kannustaa jatkamaan vuosittaisia veronkorotuksia. Ehdotamme terveysperustaisen elintarvikeverotuksen käyttöönottoa, jonka ensimmäisessä vaiheessa laaja-alaisella, kaikki tuoteryhmät kattavalla sokeriverolla on mahdollista hankkia tuloja valtiolle ja samaan aikaan edistää kansanterveyttä.

Tilanteessa, jossa sotesektorin kustannukset kasvavat, ei pidä päätöksillä lisätä terveyshaittoja. Kansalaisia tulee kannustaa kevyen- ja julkisen liikenteen käyttöön sekä muihin ilmastoystävällisiin valintoihin.

Kiitämme kotitalousvähennyksen nostosta ja panostuksista korjausrakentamiseen julkisen talouden suunnitelmassa. Jotta korjausvelkaa saadaan taitettua, esitämme lisäksi, että avustus kodin kuntotutkimukseen ja perusparannuksen suunnitteluun palautetaan.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus

Painopisteen siirtäminen varhaiseen tukeen ja hallinnollisen taakan keventäminen ovat kannatettava suunta, mutta toimilla ei saa vaarantaa ihmisen oikeusturvaa. Suunnitelmissa olevat säästöt, jotka kohdistuvat muun muassa kevennyksiin palvelutarpeen arvioinneissa, asiakassuunnitelman teossa ja omatyöntekijän nimeämisessä heikentävät sosiaalipalveluja tarvitsevan ihmisen asemaa.

Pitkäaikaissairautta sairastavat käyttävät paljon julkisia terveyspalveluja, ja vaikuttava hoito vaatii usein rinnalleen sosiaalihuollon palveluja. Esimerkiksi paljon palveluja tarvitseva henkilö, kuten keuhkoahtaumatautia sairastava hyötyy omatiimimallin ohella omatyöntekijästä ja yhdestä asiakassuunnitelmasta. Näin voidaan kootusti koordinoida asiakkaan hoito- ja palvelukokonaisuutta raskaampien palvelujen tarvetta ehkäisten. Yksi asiakassuunnitelma vähentää myös päällekkäistä kirjaamista ja turvaa osaltaan palvelujen kokonaisuuden vaikuttavuuden seurantaa.

Hengitysliitto ry Puhelin 020 757 5000 Y-tunnus: 0201472-1
Oltermannintie 8, 00621 Helsinki www.hengitysliitto.fi

Uudistuksen vaikutuksia on arvioitava huolellisesti. On huomioitava erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksien turvaaminen. Pyrkimykset vähentää hallinnollista työtä eivät saa johtaa ihmisen oikeusturvan laiminlyömiseen esimerkiksi vähentämällä palvelutarpeen arviointien tai valituskelpoisten päätösten tekoa. Omatyöntekijän roolia ei tule heikentää. Päinvastoin omatyöntekijän roolia vahvistamalla saavutetaan hyötyä, jolla voidaan ehkäistä kustannusten kasvua. Lisäksi erityisen tuen tarpeessa olevalle tulee iästä riippumatta aina nimetä laillistettu sosiaalityöntekijä omatyöntekijäksi.

Asiakasprosessin turvaaminen tukee pitkäjänteistä ja vaikuttavaa työtä. Mikäli vastuut ovat epäselviä ja ohuita, vastuut voivat pirstaloitua, yhteydenotot ja selvitystarpeet lisääntyä. Lisäksi seuranta ja vaikuttavuus voi heiketä. Juuri nyt on keskityttävä varmistamaan sosiaalityön palvelujen saatavuus.

Sosiaalihuoltoon kohdistettaviin säästöihin sisältyy merkittäviä riskejä, eikä niitä tule viedä eteenpäin ilman huolellista vaikutusten arviointia ja jatkovalmistelua.

Kuntouttavaa työtoimintaa tarvitsevien ihmisten määrä lisääntyy koko ajan. Kun matalan kynnyksen palveluita ei ole tarjolla, on vaarana, että esimerkiksi työttömien työ- ja toimintakyky heikkenee entisestään ja työllistyminen vaikeutuu. Heikko sosioekonominen asema on usein ylisukupolvinen ja haasteet yhteiskunnallisesti kasvavat koko ajan. Ihmiset jäävät kotiin pitkiksi ajoiksi, sosiaalinen piiri kaventuu entisestään ja seuraa syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Kokemuksemme on, että sosiaaliohjaajien ja -työntekijöiden päätöksiä ohjaavat vahvasti taloudelliset seikat. Vammaisfoorumin kartoituksen mukaan hyvinvointialueiden vammaispalveluiden ammattilaisista 73 % vastasi ”ei” työntekijöiden riittävyyttä koskevaan kysymykseen ja 66 % mielestä alueella ei ollut riittävästi resursseja asiakkaiden palveluiden tuottamiseen.

Vaikka kuntouttava työtoiminta on ollut valtakunnallisesti (2025) käytetyin Työllistymistä edistävä monialaisen tuen yhteistoimintamalli eli TYM-palvelu, sen ja sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan tilalle on tarkoitus tulla 1.1.2027 alkaen uusi työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu.

Näemme riskinä, ettei sosiaalipalveluiden säästötavoitteiden takia uutta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua juuri käytetä. Jos järjestöille suunnitellaan avustusta tämän palvelun tarjoamiseksi, avustus on korvamerkittävä tarkoitukseen. Kuntouttavan työtoiminnan ei koskaan ole tarkoitus olla kovin pitkäaikainen eikä pysyvä palvelu. Siten on huomioitava, että tämänhetkisten kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tulisi jo olla seuraavassa suunnitelman vaiheessa, kun lakimuutos astuu voimaan.

On arvioitu, että vain 10 % työhön ja opiskeluun suuntaavan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista siirtyy opiskelemaan tai työelämään. Muiden osalta hyöty voi tulla esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn arvioinnin kautta. Olemme huolissamme, miten suurelle osalle ihmisistä löydetään heidän tarpeisiinsa vastaavaa matalan kynnyksen sosiaali- tai aktivointipalvelua ja millaisia kannustimia heille tarjotaan. Säästöt voivat pidemmällä tarkasteluvälillä muuttua lisäkustannuksiksi, jos ja kun tarvitaan järeämpiä sosiaalipalveluja ihmisten auttamiseksi.

Olemme toteuttaneet järjestötoimijana kuntouttavaa työtoimintaa Sytykkeen toimintayksikössä koko sen ajan, kun laki kuntouttavasta työtoiminnasta on ollut olemassa. Olemme tarjonneet

laatujärjestelmällä varmistettua mielekästä tekemistä, vahvaa tukea sekä säännöllistä ja ihmisen tarpeen mukaista sosiaaliohjausta sekä työ- ja ryhmävalmennusta kustannustehokkaasti. Suurin osa asiakkaistamme tarvitsee juuri osallisuutta vahvistavaa kuntouttavaa työtoimintaa. Mikäli lausuntokierroksella olevat uudistukset toteutuvat, työllistämisen tuen palveluita on tulevaisuudessa vaikea, ellei mahdoton jatkaa.

STEA-avustukset

Sote-järjestöjen valtionavustuksia on tällä hallituskaudella päätetty leikata lähes puolella (yhteensä 190 milj. €, mikä on miltei puolet vuoden 2024 avustustasoon nähden). Leikkaukset heikentävät ennaltaehkäisevää työtä, vertaistukea ja matalan kynnyksen apua. Yhä useampi tarvitseva jää vaille tukea ja ihmiset putoavat järjestöjen avun ulkopuolelle. Julkiset palvelut, hyvinvointialueet ja erikoissairaanhoito, kuormittuvat ja kustannukset lisääntyvät.

Kunnat ja hyvinvointialueet eivät pysty paikkaamaan järjestötoiminnan jättämää aukkoa, todettiin sekä hyvinvointialuejohtajien verkostossa että Kuntaliitossa. Turvallinen ja laadukas vapaaehtoistoiminta tarvitsee toimiakseen resursseja ja rakenteita. Järjestöjen rahoitusta valvotaan erittäin tarkasti, järjestöjen työ on erittäin kustannustehokasta. Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV on myös tarkastuskertomuksessaan todennut valtionavustuksien tuloksellisuuden seuraamisen olevan kokonaisuutena kattavinta STEAssa – siis kattavampaa kuin muilla hallinnonaloilla.

Hyvinvointialueiden jaettavaksi siirrettävä tilapäinen avustusmäärä ei korvaa valtakunnallisten sote-järjestöjen tekemää työtä. Hyvinvointialueilta ohjataan jatkuvasti ihmisiä kääntymään avuntarpeensa kanssa valtakunnallisten järjestöjen toiminnan ja neuvontapalveluiden pariin.

Asiakasmaksujen korotus

Asiakasmaksujen merkittävät korotukset uhkaavat erityisesti heikentää pienituloisten ja paljon palveluja tarvitsevien maksukykyä. Olemme jo EU:n kärjessä, kun katsotaan tyydyttämättömän lääketieteellisen hoidontarpeen määrää. Suurin osa ihmisten itse maksamista terveydenhuollon menoista kohdistuu palveluihin, joissa asiakasmaksut ovat suuret. Potilasnäkökulmasta keskeisin huolemme liittyy hoidon mahdolliseen viivästymiseen maksurasituksen takia. Hoidon viivästyminen ja puutteet sen seurannassa voivat nopeasti johtaa pahenemisvaiheisiin, jotka heikentävät toimintakykyä, pahentavat sairautta ja lisäävät terveydenhuollon kokonaiskustannuksia (päivystys, erikoissairaanhoito, pidemmät osastojaksot).

Kerrannaisvaikutukset syntyvät sosiaaliturvaleikkausten, asiakasmaksujen korotusten ja ALV-kiristysten kautta. Toimeentulovaikeudet voivat johtaa myös vaikeuksiin hankkia tarvittavia lääkkeitä. Sosiaalibarometrin 2025 mukaan suomalaisten toimeentulovaikeudet ovat kasvaneet, moni joutuu valitsemaan ruoan ja lääkkeiden välillä. 100 miljoonan euron säästöjen tavoittelu asiakasmaksujen korotuksilla ja säästämällä sosiaalihuollon palveluista, kuten kuntouttavasta työtoiminnasta, voi käydä kalliiksi.

Asiakasmaksujen merkittävän korotuksen sijaan on tasasuuruisten asiakasmaksujen alentamisvelvollisuudesta tehtävä lakisääteistä. Lisäksi asiakasmaksujen vuosiomavastuun seuranta tulee siirtää potilailta hyvinvointialueille. Molemmat keinot edistävät aikaista hoitoon hakeutumista ja ehkäisevät kalliimpien palvelujen tarvetta.

Hengitysliitto 12.5.2026

Ilman panostuksia terveyden edistämiseen ei ole mahdollista saada aikaan talouskasvua

Talouskasvu tarvitsee terveitä ja toimintakykyisiä kansalaisia. Työ- ja toimintakyvyn tukemiseksi on otettava kaikki keinot käyttöön. Suomi liikkeelle -ohjelman jatkoksi tarvitaan koko väestöä koskeva matalan kynnyksen ohjelma, joka tuo laajasti terveyshyötyjä.

Hengitysliitto esittää, että Terveyttä luonnosta -ohjelmalle turvataan 2 miljoonan euron vuosittainen rahoitus. Ohjelman myötä on mahdollista saavuttaa vuosina 2027-2035 myönteisiä kansanterveysvaikutuksia ja sitä kautta säästöjä sote-kuluissa kansalaisten luontoaltistusta lisäämällä. Terveyttä luonnosta -ohjelma on saanut inspiraationsa kansallisista astma- ja allergiaohjelmista, joiden aikana muun muassa hoidon painopisteen muutoksilla saatiin aikaan säästöä terveydenhuollon kuluihin 1,2 miljardia euroa.

Luontoympäristöön nojaavilla ratkaisuilla on merkittävä taloudellinen hyötypotentiaali, sillä ne ehkäisevät ja lievittävät yleisiä ja kalliita kansantauteja, kuten masennusta, tyypin 2 diabetesta, lihavuutta ja astmaa, sekä vähentävät stressin ja helleaikojen terveyshaittoja. Luonto tukee samalla immuunijärjestelmää, lisää fyysistä aktiivisuutta ja ylläpitää työ- ja toimintakykyä. Näiden ongelmien suorat terveydenhuoltokustannukset ja menetettyjen työpäivien kustannukset ovat useita miljardeja euroja vuodessa.

Arvio taloudellisista- ja hyvinvointivaikutuksista sekä mahdollisista kustannushyödyistä

Luonnon terveyshyötyjen systemaattinen hyödyntäminen osana arkea ja sosiaali- ja terveydenhuoltoa voi hillitä sote-menojen kasvua merkittävästi. Luonnonvarakeskuksen ja THL:n selvitysten mukaan jo masennuksen, diabeteksen ja astman hoidossa puhutaan satojen miljoonien eurojen vuotuisista säästöistä, ja kansainvälisten arvioiden perusteella luonnon terveyshyödyt voisivat Suomen mittakaavassa nousta jopa noin 2,5 miljardin euron vuosittaisiksi taloudellisiksi hyödyiksi.

Lisätiedot: Satu Mustonen, erityisasiantuntija, Hengitysliitto. satu.mustonen@hengitysliitto.fi, 040 669 2096.

Lähteet ja kirjallisuus:

De Nocker L, Liekens I, Beckx C, Broekx S (2023) Valuation of health benefits of green-blue areas for the purpose of ecosystem accounting.
Haahtela, T ym. 2017. The Finnish experience to save asthma costs by improving care in 1987-2013. University of Helsinki/HELDA.
Sosiaalibarometri, SOSTE 2025.
State of Health in the EU, Suomi. Maan terveysprofiili 2025, OECD.
Tyrväinen, L., Halonen, J.I., Pasanen, T., ym. 2024. Luontoympäristön terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen merkitys. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 76/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki.